

A ECOLOXÍA DAS LINGUAS: O CASO DO GALEGO

Fran Rei García*

Unha idea radicalmente básica da ciencia lingüística é que todas as linguas son iguais canto ao seu valor e merecentes, por tanto, do mesmo tratamento do punto de vista do seu estudo, divulgación e protección. Segundo a ciencia que estuda a linguaxe –e, como non, as súas materializacións concretas –non existen linguas mellores nin peores, superiores nin inferiores, nin máis desenvolvidas nin máis “primitivas” canto á súa estrutura: todas elas serven á perfección para cumpriren as súas funcións nos seus respectivos contextos sociais e en todas atopamos, como xa dicía o lingüista Edward Sapir nos anos vinte do pasado século, a asociación entre elementos formais e conceptos lingüísticos e a capacidade de atender eficazmente a expresión formal de calquera tipo de relacións. E o que é mellor: todas posúen a capacidade, podemos pensar que prodixiosa, de se adaptaren a novas realidades e necesidades. Son por tanto as linguas ferramentas elásticas, dinámicas, en constante move-

mento e evolución; en boa lóxica, debido a que serven a sociedades que tamén o son.

Da idea da radical igualdade e horizontalidade *a priori* das linguas –a súa desigualdade e verticalidade, xerarquizacións dunhas sobre outras...etc, é produto das relacións disimétricas e dependentes entre pobos e comunidades lingüísticas nun mundo que dista moito do mínimo respecto pola pluralidade e a multiculturalidade ou o multilingüismo –surxe a chamada ecoloxía das linguas ou ecolingüística, concepto hoxe de uso crecente e mesmo frecuente e aceptado e empregado por boa parte da ciencia lingüística. A ecoloxía das linguas atende e tenta reaxir á constante destrución do inmenso patrimonio lingüístico que temos no planeta, precisamente como consecuencia do desprezo existente, no marco do actual proceso de mundialización, pola diversidade e a pluralidade. Teñamos en conta un só dato moi esclarecedor que debe conducirnos á reflexión: aproximadamente cada dúas semanas unha lingua morre no mundo e deixa de considerarse viva, segundo

que non comece a desenvolverse efectivamente até dúas décadas despois) leva tamén este nome por ser un dos seus principais cometidos o estudo da interrelación entre as linguas e o medio –físico e humano –que estas habitan. Como se ten sinalado xa desde a sociolingüística en moitas ocasións, linguas, culturas e base material (social e económica) das comunidades que as teñen por propias van estreitamente unidas. E á lingua vai tamén moi unido o espazo físico, o mundo no que esta se desenvolve. Sabemos moito na Galiza,

"Aproximadamente cada dúas semanas unha lingua morre no mundo e deixa de considerarse viva, segundo denunciou a UNESCO"

por situarmos un exemplo próximo, da estreita vinculación entre a lingua e a terra desde sempre, a comezar por algo tan básico como o máis de un millón de microtopónimos que dan nome aos nosos lugares; microtopónimos (e tamén topónimos) que, por certo, corren moitas veces o mesmo perigo de desaparición ou degradación (a través da deturpación) que moitos dos lugares e espazos aos que nomean.

A chamada ecolingüística ou ecoloxía lingüística é positiva entanto reacción comprometida da ciencia lingüística e dos seus estudiosos en favor da diversidade e do plurilingüismo como algo que se entende non só como normal, senón tamén como algo beneficioso para toda a humanidade; unha parte insubstituíbel do patrimonio da mesma. Porque as linguas, ímoslle chamar o patrimonio lingüístico, son dos seus falantes, si, mais tamén o son de todos e todas nós.

Dito todo isto, non parece difícil que ao abeiro desta, ímoslle chamar, *sensibilidade* lingüística pola diversidade, hoxe crecentemente estendida, se desenvolva tamén a percepción das linguas como un elemento *a protexer* e *a conservar* como unha peza máis da *cultura* e do *patrimonio*. Non é allea esta percepción, en certo modo ecolingüís-

"A ecoloxía das linguas atende e tenta reaxir á constante destrución do inmenso patrimonio lingüístico que temos no planeta"

denunciaba o ano pasado o Director Xeral da UNESCO Koichiri Matsura. Para vermos un exemplo, só en Norteamérica desapareceron un total de 52 linguas no espazo das últimas décadas. Actualmente son entre 6000 e 7000 os idiomas contabilizados segundo fontes como o EuroLange ou a UNESCO (téndomos en conta que é algo dificilmente cuantificábel), porén calcúlase que ao ritmo actual de aquí a uns poucos anos poden non ser nin a metade; e calcúlase, xa de xeito moito máis controvertido, que ao finalizar o presente século poderían ficar desaparecidas o 90%.

A ecoloxía lingüística, termo que procede da década dos setenta (aínda

tica, ao contexto concreto da lingua galega; de feito, estamos máis ou menos afeitos a escoitarmos en todo tipo de discursos públicos, moi amiúdo desde as institucións e organismos que teñen a encomenda legal da normalización do galego, a idea constante e recorrente de *querer, coidar, defender, protexer, preservar, conservar* o noso idioma propio. Non deixa de ser en parte, como vemos, un discurso paralelo á politicamente correcta e teórica defensa e conservación do noso medio natural que supostamente se promove desde as diferentes administracións ou poderes políticos, económicos e sociais.

Porén, faltan no referido ao discurso público e oficial sobre o galego varios verbos, varias accións fundamentais na ampla listaxe ofrecida: *falar, usar*. E faltarían outros moitos: *divulgar, estender, multiplicar, restaurar*, etc. Porque de declaracións de amor retóricas está o mundo cheo. E porque cun discurso e unha política exclusivamente proteccionista referida á lingua pódese moi facilmente –como de feito acontece na nosa realidade concreta– caer unicamente na aplicación de medidas “cousificadoras” ou

“fossilizadoras” da lingua cando non tender directamente á “preservación” do galego soamente en determinadas “reservas espirituais” (determinados usos no ensino, determinadas funcións dentro das administracións públicas, uso ritual só en determinadas situacións e actividades), o cal asemade crea nos falantes –mesmo nas persoas con consciencia lingüística –a falsa ilusión compensatoria de que o idioma xa conseguiu determinados espazos que antes lle estaban vedados e que, por tanto, xa está garantida a súa sobrevivencia.

"Máis de un millón de microtopónimos dan nome aos nosos lugares: corren o mesmo perigo de desaparición ou degradación que os lugares e espazos aos que nomean"

Mais, como se encarga de dicirnos ano tras ano na voz de millares de rapazas e rapaces o himno da carreira *Correlingua* composto polo incansábel Xurxo Souto, “a lingua dos galegos non se agocha nos museos”. Con efecto, escaso futuro lle asiste a unha lingua

"No discurso público e oficial sobre o galego faltan varios verbos, varias accións: falar, usar... e tamén divulgar, estender, multiplicar, restaurar..."

condenada a vivir como fósil ou peza de coleccionista, destinada unicamente a vivir dentro dunha urna de cristal para que miren para ela, por moito agarimo que haxa na intención e por moita suposta lei e vocación de coidado que se teña. Entre outras cousas, porque carece de sentido manter un código lingüístico, de natureza abertamente social por propia definición, nesas condicións. Sería tanto como conformármonos con asegurar o futuro do noso patrimonio ambiental restrinxíndoo unicamente a determinados lugares protexidos.

* Fran Rei García é membro da Comisión Permanente da Mesa pola Normalización Lingüística e membro de ADEGA-Coruña.

Murguía, Revista Galega de Historia fica de cuarto aniversario.

Gracias a centos de subscritores e lectoras Murguía vai descubrindo a Historia da nosa nación, divulgándoa e poñéndoa en valor.

No último número presentábase unha carta inédita dun galego na Revolución francesa, dous novos tipos de cruzeiros, o nacionalismo galego e a esquerda na Transición. Stefan Morling e as súas achegas antropolóxicas e moito máis.

Colabora coa recuperación da memoria histórica do noso país.

Subscríbete!

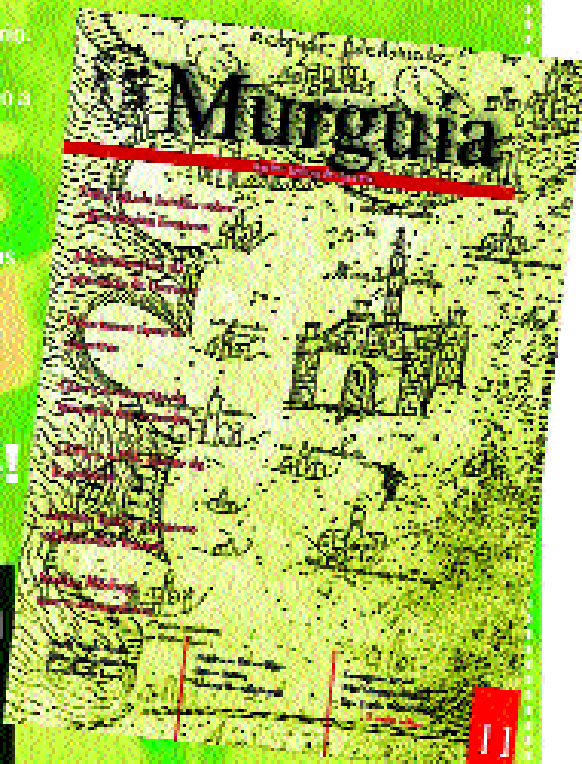
Nome: Apellidos:

Enderezo:

Localidade: CP: Teléfono:

Subscripción: Unha lección:

Traxectoria Murguía, Revista Galega de Historia - Asociación de Correo 776 60001 Correo postal
 un número cada trimestre no teu caso. Teléfono: 910 317 638

Porcel 25 C/era
 un número cada trimestre no teu caso!

www.revistamurguia.com